

Верховний
Суд

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ

Програма підготовки та підвищення кваліфікації помічників
суддів місцевих загальних та апеляційних судів
9 травня 2024 року

Штучний інтелект (artificial intelligence) сьогоднішній погляд на перспективи майбутнього

Ян БЕРНАЗЮК,

суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

Пов'язані поняття

1. Процесуальна економія
2. Об'єктивність (неупередженість, безсторонність)
3. Єдність практики
4. Правова визначеність
5. Офіційне з'ясування обставин
6. Довіра до суду

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 124

1. Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди.
2. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.
5. Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних.

Стаття 127

1. Правосуддя здійснюють судді. У визначених законом випадках правосуддя здійснюється за участю присяжних.
3. На посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою. Законом можуть бути передбачені додаткові вимоги для призначення на посаду судді.

Стаття 129

3. Судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних.

Закон України «Про судоустрій і статус судді»

Стаття 157.

1. Кожний суддя має помічника (помічників), статус і умови діяльності якого (яких) визначаються цим Законом та Положенням про помічника судді, затвердженим Радою суддів України (рішення 18.05.2018 № 21).
2. Помічником судді може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту і вільно володіє державною мовою. Помічники суддів Верховного Суду повинні також мати стаж професійної діяльності у сфері права не менше трьох років.
3. Судді самостійно здійснюють добір помічників. Помічник судді призначається на посаду та звільняється з посади керівником апарату відповідного суду за поданням судді.
4. Помічники суддів з питань підготовки справ до розгляду підзвітні лише відповідному судді.

Стратегія розвитку Верховного Суду на 2023 - 2027 роки (проект станом на травень 2023)

<https://drive.google.com/file/d/1pFBJyBAfrCCoopnHEOS5WFFq0ANSBk-t/view>

Місія Верховного Суду:

забезпечувати справедливе, ефективне та швидке вирішення конфліктів (суперечок) між членами суспільства, у тому числі і за рахунок інновацій (**цифрова трансформація правосуддя**)

Візія Верховного Суду на 5 років:

ми сприяємо цифровій трансформації правосуддя, ми - суд високих технологій, (працюємо над розвитком онлайн та електронного суду, дистанційного розгляду справ, застосовуємо у роботі **штучний інтелект, зокрема для забезпечення єдності практики**)

Приклади використання Верховним Судом можливостей штучного інтелекту

1. Критерії обмеження доступу особи до суду певним строком
2. Межі застосування принципу тлумачення закону на користь особи
3. Значення принципу повного відшкодування витрат на професійну правничу допомогу стороні
4. Підстави поновлення пропущеного процесуального строку
5. Мета встановлення судового контролю за виконанням судового рішення, зокрема у формі зобов'язання боржника подати суду відповідний звіт

Ухвала Верховного Суду від 8 лютого 2024 року у справі № 925/200/22

Суд визнав подання представником позивача заяви про роз'яснення постанови Верховного Суду від 11.12.2023 зловживанням процесуальними правами та залишив цю заяву без розгляду, оскільки:

1. у справі, що розглядається, учасник використовує технологію штучного інтелекту не як засіб сприяння здійсненню належного правосуддя, а навпаки - з метою заперечення (ставлення під сумнів, оскарження) вже зроблених судом висновків. Протиставлення учасником судового процесу у процесуальній заяві висновків судової палати Верховного Суду з правового питання та штучного інтелекту, що не має нормативного регулювання та науково доведеного підґрунтя для використання, як підстава для роз'яснення рішення суду, неминуче спричиняє проблеми з точки зору впливу на авторитет Верховного Суду, його судової практики та довіри до судової влади в цілому;
2. навмисне чи недбале зловживання ресурсами суду, в тому числі використання штучного інтелекту без належного розуміння його можливостей, як підстава для протиставлення його висновків висновкам суду, можуть підірвати довіру до судової системи;
3. дії заявника у сукупності, зокрема апелювання до "позиції" штучного інтелекту "ChatGPT", згенерованого ним у відповідях з окремого питання, що вже розглянув суд, є виявом неповаги до суддів Верховного Суду.

Окрема думка від 8 лютого 2024 року у справі № 925/200/22

Саме по собі посилання на інформацію, що була згенерована за допомогою технологій ШІ, за відсутності інших обґрунтованих обставин, які б свідчили про недобросовісні процесуальні дії особи, не може визнаватися зловживанням процесуальними правами

Пославшись на відповіді, згенеровані ШІ «ChatGPT», з метою обґрунтування своєї позиції, зважаючи зміст заяви, наведені в ній доводи та аргументи, заявник не виявив неповагу до Суду та не поставив під сумнів його висновки, навпаки – прагнув з`ясувати та уточнити окремі висновки з питань, щодо яких висловився Верховний Суд.

МЗС України призначило цифрову особу для інформування щодо КОНСУЛЬСЬКИХ ПИТАНЬ

<https://mfa.gov.ua/news/mzs-ukrayini-prznachilo-cifrovu-osobu-dlya-informuvannya-shchodo-konsulskih-pitan>

«Використання згенерованої штучним інтелектом цифрової особи для консульського коментування – це насамперед економія часу та ресурсів МЗС. Реальні дипломати зможуть бути більш ефективними та фокусуватися на інших завданнях з надання допомоги громадянам», – заявив міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба

«Активне використання технологій штучного інтелекту в роботі МЗС – це не примха, а вимога воєнного часу. Адже для того, щоб досягати необхідних для країни результатів, потрібно пришвидшувати всі процеси та бути на крок попереду.

Дипломатія не лише в Україні, але і в усьому світі завжди була консервативною сферою, яка останньою впроваджувала інновації. Ми змінюємо це. Українська дипломатія зараз посилює свої спроможності і робить технологічний стрибок, якого досі не зробила жодна дипломатична служба в світі».

Не уникайте обережного використання ШІ, сказали судді Великої Британії
https://www-lawgazette-co-uk.translate.goog/practice/dont-shun-careful-use-of-ai-judges-told/5118192.article?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc
<https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2023/12/AI-Judicial-Guidance.pdf>

Судді не повинні виключати обережне використання штучного інтелекту, сказав голова цивільної юстиції, водночас попереджаючи про потенційний ризик технології для конфіденційності, точності та справедливості. Сер Джеффри Вос, вітав публікацію «своєчасних і важливих» вказівок щодо генеративного ШІ, машинного навчання та інших технологій ШІ.

«Судова влада повинна прийняти впровадження новітніх технологій у нашу систему правосуддя, водночас забезпечуючи безпечне та відповідальне використання ШІ», — сказав Вос. «ШІ може і дозволить нам розробити цифрову систему правосуддя, яка буде ефективною та доступною для всіх».

Основні завдання, які вже сьогодні може здійснювати штучний інтелект

1. Здійснювати підбірку для судді та перевіряти релевантність і чинність законодавства, яке наведене стороною у поданому процесуальному документі, в т.ч. на предмет редакції відповідного акта на момент виникнення спірних правовідносин
2. Здійснювати підбірку для судді та перевіряти релевантність і «чинність» практики ВС (наявність ініціатив ВС для відступу), яка наведена стороною у поданому процесуальному документі
3. Підтверджувати відсутність практики ВС стосовно конкретного спору/правовідносин та, зокрема, за її відсутності здійснювати підбірку релевантної практики ЄСПЛ
4. Виявляти підстави для ініціювання відкриття зразкової справи
5. Виявляти пов'язані або схожі справи (для їх об'єднання, узгодження позицій тощо)
6. Виявляти у проєкті судового рішення граматичні та логічні помилки
7. Надавати особі на етапі подачі процесуального документу інформацію про початок відліку процесуальних строків, зокрема, вручення/повідомлення, розміру судового збору, повноти поданих документів (відповідно до вимог процесуального закону) тощо
8. Здійснювати перевірку достовірності поданих доказів (допуск до офіційних реєстрів), повноважності представника тощо
9. Сигналізувати про можливу наявність «конфлікту інтересів» та, відповідно, підстав для самовідводу
10. Перевіряти релевантність практики ВС, зазначеної сторонами у поданих до суду процесуальних документах
11. Підтверджувати наявність у відзиві відповіді на всі доводи позову, апеляційної або касаційної скарги.

Запитання для обговорення

1. Чи використовують сьогодні суди штучний інтелект для підготовки судових рішень?
2. Чи потребуватиме офіційне залучення штучного інтелекту до правосуддя внесення змін до Конституції України?
3. Чи потребуватиме офіційне залучення штучного інтелекту до правосуддя маркування відповідного судового рішення?
4. Які професії у зоні найбільшого ризику (суддя, помічник, секретар, працівник апарату)?
5. Чи зберігається приватність якщо суддя передає для запитання штучному інтелекту інформацію з конкретної справи?
6. Хто (суддя чи ШІ) складає первинний проєкт документу, а хто здійснює його перевірку?
7. Хто буде вирішувати спори між різними штучними інтелектами?
8. Коли очікувати Artificial general intelligence (AGI; Загальний ШІ) – який може працювати так само добре або краще, ніж люди, у широкому діапазоні когнітивних завдань.

Найбільш поширені застосунки, які створені на базі ШІ та можуть бути використані у процесі реалізації особою права на доступ до суду та у процесі підготовки судді до здійснення правосуддя

ChatGPT (від англ. Generative Pre-trained Transformer, укр. Породжувальний попередньо натренований трансформер) – чат-бот з породжувальним штучним інтелектом, розроблений компанією OpenAI і представлений широкому загалу 30 листопада 2022 року. Побудований на основі великої мовної моделі та оптимізований для ведення діалогів природними мовами, він здатен генерувати відповіді в різних сферах, різного формату, розміру, стилю та рівня деталізації, враховуючи при цьому контекст розмови.

В основі ChatGPT лежить оригінальна серія моделей породжувальних попередньо натренованих трансформерів. Безкоштовна версія ChatGPT базується на GPT-3.5, тоді як розширена версія під комерційною назвою «ChatGPT Plus» базується на основі GPT-4 і разом з пріоритетним доступом до найновіших функцій доступна на платній основі.

Деякі спостерігачі висловили занепокоєння щодо потенціалу ChatGPT і подібних програм для **(1) витіснення або атрофії людського інтелекту, (2) сприяння плагіату чи (3) поширення дезінформації.**

Найбільш поширені застосунки, які створені на базі ШІ та можуть бути використані у процесі реалізації особою права на доступ до суду та у процесі підготовки судді до здійснення правосуддя

Microsoft Copilot (раніше – Bing Chat) - інструмент штучного інтелекту, розроблений корпорацією Microsoft спільно з OpenAI. Основним завданням цього інструменту є робота з файлами на комп'ютері та підвищення ефективності роботи на ПК: створення документів та презентацій, редагування фотографій, організація файлів, допомога під час або після зустрічей в Microsoft Teams, написання листа в Outlook тощо.

Gemini (раніше – Google Bard) - розмовний чат-бот з породжувальним штучним інтелектом, розроблений Google, який спочатку базувався на сімействі великих мовних моделей LaMDA, а пізніше на PaLM. Він був розроблений як пряма відповідь на зростання популярності ChatGPT.

Найбільш поширені застосунки, які створені на базі ШІ та можуть бути використані у процесі реалізації особою права на доступ до суду та у процесі підготовки судді до здійснення правосуддя

LLaMA (Large Language Model Meta AI) — велика модель мови (LLM), випущена Meta AI у лютому 2023 року. Модель була навчена на широкому спектрі джерел даних, підтримуючи 20 мов з латинським і кириличним алфавітами. Унікальність LLaMA полягає у тому, що її можна запускати в автономному режимі на різних пристроях, зокрема ноутбуках і смартфонах, завдяки програмним інструментам, які дозволяють їй функціонувати на графічних процесорах споживчого класу. LLaMA покликана демократизувати доступ до досліджень у галузі ШІ, оскільки вимагає менших обчислювальних потужностей і ресурсів і не потребує доступу до інтернету.

Grok — це чат-бот зі штучним інтелектом, розроблений компанією xAI Ілона Маска. Створений у відповідь на поширення чат-бота ChatGPT від компанії OpenAI. Рекламується як чат-бот «з почуттям гумору» та з прямим доступом до Twitter.

Найбільш поширені застосунки, які створені на базі ШІ та можуть бути використані у процесі реалізації особою права на доступ до суду та у процесі підготовки судді до здійснення правосуддя

AI Assistant від Adobe (створено на основі технології Acrobat Liquid Mode та буде додано до програм Reader і Acrobat) - генерує підсумки та ідеї із довгих текстових документів, головним чином, PDF-файлів, відповідає на запитання користувачів та форматує проаналізовану інформацію для використання в електронних листах, звітах і презентаціях, зокрема, шляхом підготовки рецензій.

Важливі дослідження та наукові праці

1. Блажівська Наталія. Цифрова трансформація судочинства: міжнародний досвід та висновки для України
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_present/Prezent_Cifrova_transformacia.pdf
https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/konferencii/2023_07_03_konferentsiia_6_07_2023
2. Василенко М.Д., Слатвінська В.М. Штучний інтелект в судовій практиці: особливості та його можливості
http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/4_2022/39.pdf
3. Городовенко Віктор. Штучний інтелект і технології можуть значно допомогти у роботі суддям, але не замінити їх, – Висновок КРЄС «Рухаючись вперед: використання допоміжних технологій у судочинстві» (28 грудня 2023 р.)
<https://ccu.gov.ua/novyna/syug-shtuchnyy-intelekt-i-tehnologiyi-mozhut-znachno-dopomogty-u-roboti-suddyam-ale-ne>
4. Калараш Андрій. Електронний суд: актуальні проблеми, шляхи їх вирішення та перспективи реформування
<https://sud.ua/ru/news/blog/219733-elektronniy-sud-aktualni-problemi-shlyakhi-yikh-virishennya-ta-perspektivi-reformuvannya>
5. Козьяков Сергій. Якою має бути державна політика підтримки розвитку та стримування небезпеки штучного інтелекту.
<https://zn.ua/ukr/TECHNOLOGIES/jakoju-maje-buti-derzhavna-politika-pidtrimki-rozvitku-ta-strimuvannja-nebezpeki-shtuchnoho-intelektu.html>
6. Крат Василь, Голубовський Ігор. Штучний інтелект і судочинство. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/shtuchniy-intelekt-i-sudochinstvo.html>
7. Юридичні інновації та стартапи: підручник для бакалаврів за спеціальністю 081 «Право» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; колектив авторів: за загальною редакцією В. Ю. Пряміцина. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 215 с.
<https://www.scribd.com/document/668080971>

You

Склади, будь ласка, проєкт маніфесту суддів проти залучення штучного інтелекту до процесу здійснення правосуддя?

ChatGPT

Маніфест суддів проти залучення штучного інтелекту до процесу здійснення правосуддя

Ми, нижчепідписані судді, виражаємо свою рішучу позицію проти залучення штучного інтелекту (ШІ) до процесу здійснення правосуддя. Ця позиція базується на низці ключових принципів та переконань, які відображають суть і цілісність судочинства:

1. Захист прав людини і основоположних свобод. Ми вважаємо, що використання ШІ в судовому процесі може порушити права людини, зокрема право на справедливий судовий розгляд, що передбачає можливість викладати свої аргументи перед живою людиною, яка може враховувати контекст, нюанси та людські аспекти справи.

2. Важливість людського розсуду. Людський розсуд є фундаментальним аспектом судового процесу. Ми вважаємо, що штучний інтелект, незалежно від рівня його розвитку, не може адекватно враховувати всі аспекти справи, як це робить людина, включаючи моральні та етичні міркування.

3. Забезпечення справедливості та рівності. Справедливе правосуддя вимагає індивідуального підходу до кожної справи. Застосування ШІ може призвести до стандартизації рішень, яка не враховує унікальність кожного випадку та обставин.

4. Проблема відповідальності. У разі помилок або спірних рішень, визначених ШІ, виникає питання відповідальності. Наявність людини-судді забезпечує можливість притягнення до відповідальності та реалізацію права на апеляцію.

5. Загроза автономії судової влади. Втручання технологій штучного інтелекту може підірвати незалежність судової влади, ставлячи під контроль виробників та розробників цих систем частину судового процесу.

6. Захист від дискримінації. Існує ризик, що алгоритми ШІ можуть містити упередження, базуючись на навчальних даних, що може призвести до дискримінаційних рішень.

You

Склади, будь ласка, проєкт маніфесту громадян проти запровадження обмеження залучення штучного інтелекту до процесу здійснення правосуддя?

ChatGPT

Маніфест громадян на підтримку залучення штучного інтелекту до процесу здійснення правосуддя

Ми, громадяни, зібралися разом, щоб висловити нашу підтримку використанню штучного інтелекту (ШІ) в процесі здійснення правосуддя, протистоячи будь-яким обмеженням чи заборонам на його застосування. Ми віримо, що правильно впроваджений і регульований ШІ може значно покращити судову систему, зробивши її більш ефективною, справедливою та доступною. Наша підтримка базується на наступних принципах:

1. Підвищення ефективності правосуддя. ШІ може значно прискорити обробку справ і зменшити навантаження на судову систему, аналізуючи дані та документацію з високою швидкістю та точністю, що дозволяє суддям зосередитися на більш складних аспектах справ.

2. Забезпечення прозорості та недискримінації. За умови належного регулювання та моніторингу, ШІ може допомогти мінімізувати людські упередження у судових рішеннях, забезпечуючи більш об'єктивний та неупереджений підхід.

3. Підвищення доступності правосуддя. Використання ШІ може зробити правосуддя більш доступним для широких верств населення, зокрема через автоматизацію рутинних процедур та надання юридичної інформації через цифрові платформи.

4. Сприяння інноваціям у правосудді. Ми вважаємо, що залучення ШІ до судової системи сприятиме розвитку інновацій та технологічного прогресу, відкриваючи нові можливості для вдосконалення правосуддя.

5. Розширення можливостей для суддів та юристів. ШІ може слугувати потужним інструментом в руках суддів та юристів, допомагаючи їм в аналізі складних даних, прогнозуванні можливих результатів справ та підтримці прийняття обґрунтованих рішень.

Ян

Склади, будь ласка, проєкт маніфесту суддів проти залучення штучного інтелекту до процесу здійснення правосуддя

Показати чернетки

Проект маніфесту суддів проти залучення штучного інтелекту до процесу здійснення правосуддя

Ми, судді України, глибоко стурбовані зростаючим прагненням залучити штучний інтелект (ШІ) до процесу здійснення правосуддя.

Ми вважаємо, що використання ШІ в цій сфері несе в собі значні ризики, які можуть підірвати верховенство права, справедливість та неупередженість судових рішень.

Ось деякі з наших основних занепокоєнь:

- **ШІ не може замінити людський суддівський досвід та знання.** Суддівська робота ґрунтується не лише на знанні закону, але й на розумінні людської поведінки, емоцій та мотивацій. ШІ не може цього відтворити.
- **Використання ШІ може призвести до дискримінації та упередженості.** Алгоритми ШІ можуть бути упередженими, що може призвести до несправедливих рішень щодо певних груп людей.

- **ШІ не може забезпечити прозорість та підзвітність.** Рішення, прийняті ШІ, часто бувають "чорними ящиками", що ускладнює розуміння того, як вони були прийняті, і оскарження їх.
- **Використання ШІ може призвести до ерозії судової влади.** Якщо ШІ буде використовуватися для прийняття ключових судових рішень, це може призвести до втрати громадської довіри до судів.

Ми закликаємо до обережного та відповідального підходу до використання ШІ в судовій системі.

Ми вважаємо, що ШІ може бути корисним інструментом для суддів, але його слід використовувати лише в тих випадках, де він може доповнити, а не замінити людський суддівський досвід та знання.

Ми також закликаємо до розробки чітких етичних норм та правил використання ШІ в судовій системі. Ці норми та правила повинні гарантувати, що ШІ використовується справедливо, неупереджено та прозоро.

Ми віримо, що верховенство права, справедливість та неупередженість судових рішень мають найвищий пріоритет. Ми будемо й надалі використовувати свій досвід та знання для захисту цих цінностей від будь-яких загроз, включаючи ті, що можуть виникнути внаслідок використання ШІ.

Ми закликаємо всіх, хто поділяє наші занепокоєння, приєднатися до нас у цій боротьбі.

Разом ми можемо гарантувати, що правосуддя й надалі буде здійснюватися справедливо, неупереджено та ґрунтуватися на людських цінностях.

Підписи:

[Список підписів суддів]

Ви

Склади, будь ласка, проєкт маніфесту суддів проти залучення штучного інтелекту до процесу здійснення правосуддя

Copilot

Звісно, ось проєкт маніфесту, який ви могли б використати:

Маніфест суддівської спільноти

Про нас

Ми, судді України, об'єднані спільними цінностями та принципами, віддані забезпеченню справедливості, незалежності та непорушності правової системи.

Наша позиція

Ми висловлюємо серйозну стурбованість щодо залучення штучного інтелекту (ШІ) до процесу здійснення правосуддя. ШІ може мати значні переваги, але також несе в собі ризики, які можуть підірвати основоположні принципи правосуддя.

Ризики залучення ШІ:

- ****Втрата індивідуального підходу****: Кожна справа унікальна, і суддівське рішення вимагає людського розуміння та емпатії.
- ****Прозорість та зрозумілість****: Алгоритми ШІ можуть бути складними та непрозорими, що ускладнює забезпечення справедливості.
- ****Залежність від технологій****: Передача відповідальності за судові рішення на ШІ може призвести до залежності від технологічних систем.
- ****Захист даних****: ШІ вимагає великих обсягів даних, що ставить під загрозу конфіденційність та захист персональних даних.

Наші вимоги

- ****Заборона на заміну суддів ШІ****: Суддівські рішення мають виноситися виключно людьми.
- ****Обмеження на використання ШІ****: ШІ може використовуватися лише як допоміжний інструмент, не впливаючи на кінцеве рішення.
- ****Захист прав людини****: Гарантування, що використання ШІ не порушує права та свободи громадян.
- ****Прозорість та контроль****: Встановлення чітких рамок для використання ШІ, з можливістю перевірки та контролю.

Ми закликаємо до відкритого діалогу між суддівською спільнотою, законодавчою та виконавчою владою, технологічними експертами та громадськістю для розробки збалансованого підходу до використання ШІ у правосудді.

Цей маніфест може бути адаптований та розширений залежно від конкретних потреб та контексту вашої суддівської спільноти.

Дякую за маніфест!

Я хочу додати ще один пункт.

Чому важливо обговорювати це з громадськістю?

You

Що має перевагу для суду під час вирішення спору: приватний інтерес чи публічний (суспільний) інтерес?

ChatGPT

Питання про те, що має перевагу для суду під час вирішення спору — приватний інтерес чи публічний (суспільний) інтерес, залежить від багатьох факторів, включаючи характер спору, законодавство, що застосовується, та загальні принципи правосуддя. Не існує однозначної відповіді на це питання, але можна виокремити кілька загальних принципів.

1. **Характер спору:** У деяких випадках спори мають чітко визначений публічний інтерес, як-от справи, що стосуються захисту навколишнього середовища, громадської безпеки, охорони здоров'я тощо. У таких випадках суди можуть надавати перевагу публічному інтересу над приватним.
2. **Законодавче регулювання:** Закони та законодавчі акти часто визначають пріоритети між приватними та публічними інтересами у конкретних сферах. Наприклад, в законодавстві може бути прямо зазначено, що у певних ситуаціях публічний інтерес має перевагу.
3. **Принципи справедливості та рівності:** Суди також враховують загальні принципи справедливості та рівності. Це означає, що навіть якщо спір стосується приватних інтересів, суд може взяти до уваги ширший соціальний контекст або потенційний вплив рішення на публічний інтерес.
4. **Принцип пропорційності:** У деяких випадках суди застосовують принцип пропорційності, аналізуючи, наскільки втручання в приватні інтереси є необхідним для досягнення публічної мети, та чи є це втручання пропорційним цій меті.

You

Що має перевагу для суду під час вирішення спору: приватний інтерес чи питання національної безпеки?

ChatGPT

Під час вирішення спорів, де приватні інтереси конфліктують з питаннями національної безпеки, суди зазвичай надають перевагу питанням національної безпеки, виходячи з припущення, що захист держави та її громадян є фундаментальним пріоритетом. Проте, цей процес залежить від кількох факторів:

1. **Юридичний контекст та законодавство:** Більшість країн мають специфічні закони та регуляції, які визначають, як повинні балансуватися інтереси національної безпеки і приватні інтереси. Закони зазвичай надають широкі повноваження уряду у питаннях національної безпеки, але також можуть включати заходи для захисту індивідуальних прав та свобод.
2. **Принцип пропорційності:** Навіть коли національна безпека має перевагу, суди часто застосовують принцип пропорційності, щоб забезпечити, щоб будь-яке обмеження приватних інтересів є адекватним, необхідним та пропорційним заявленій загрозі.
3. **Захист прав людини:** Суди також враховують міжнародні зобов'язання та стандарти в області прав людини. Навіть у контексті національної безпеки, держави зобов'язані поважати основні права і свободи, включаючи право на приватність, свободу слова та справедливий судовий розгляд.
4. **Міжнародні стандарти та практика:** Міжнародні організації та судові інстанції, такі як Європейський суд з прав людини, встановили певні стандарти для вирішення конфліктів між національною безпекою та приватними інтересами. Ці стандарти можуть слугувати керівництвом для національних судів.

You

Які умови допуску прокурора як сторони у справі до участі у некримінальному судовому процесі?

ChatGPT

Участь прокурора в некримінальному судовому процесі варіюється залежно від юрисдикції та специфіки національного законодавства, але існують деякі загальні принципи та умови, які регулюють це питання:

1. **Захист інтересів держави:** Прокурор може брати участь у некримінальних справах для захисту інтересів держави або громадських інтересів. Це може включати справи, що стосуються державної власності, фіскальних інтересів, дотримання законодавства про охорону навколишнього середовища, захисту прав споживачів тощо.
2. **Захист прав та інтересів невизначеного кола осіб:** Прокурори можуть бути допущені до участі у справах, де йдеться про захист прав та інтересів широкого кола осіб, які самостійно можуть бути не в змозі ефективно захистити свої права.
3. **Подання інтересів незахищених груп населення:** У деяких юрисдикціях прокурор може виступати в інтересах осіб, які потребують особливого захисту, таких як неповнолітні, особи з обмеженими можливостями, або в інших випадках, коли інтереси цих осіб потребують державного захисту.
4. **Забезпечення дотримання законодавства:** Прокурори можуть брати участь у справах для забезпечення загального дотримання законів, особливо у випадках, коли існують питання, що мають значний суспільний резонанс або можуть вплинути на розвиток правової практики.

Ян You

Які п'ять основних принципів складають основу верховенства права для здійснення правосуддя?

ChatGPT

Основу верховенства права, особливо у контексті здійснення правосуддя, складають наступні п'ять основних принципів:

1. **Законність:** Всі дії, як з боку уряду, так і з боку індивідів, повинні здійснюватися відповідно до закону. Це означає, що державні органи, включаючи суди, не мають права діяти без законного підґрунтя або за межами наданих їм законом повноважень.
2. **Рівність перед законом:** Кожна особа, незалежно від її статусу, статі, раси, етнічної приналежності, віросповідання чи будь-яких інших характеристик, має бути рівною перед законом та судами. Це означає, що правосуддя повинно бути надано неупереджено та справедливо.
3. **Прозорість та підзвітність:** Процеси прийняття рішень, зокрема в судовій системі, мають бути відкритими і зрозумілими для громадськості. Це включає в себе доступність інформації про законодавство, судові процеси та рішення, а також механізми для притягнення до відповідальності у випадку порушень.
4. **Гарантії справедливого судового розгляду:** Кожна особа має право на справедливий та неупереджений судовий розгляд. Це включає право на захист, право бути почутим, право на незалежного та неупередженого суддю, а також право на апеляцію.
5. **Право на захист прав та свобод:** Верховенство права передбачає, що особи мають ефективні засоби правового захисту для відстоювання своїх прав і свобод. Це означає наявність доступу до незалежних судів, ефективних юридичних процедур та можливість отримати справедливе відшкодування за будь-які порушення.

Ці принципи сприяють створенню справедливої, стабільної та передбачуваної правової системи, яка є фундаментом для демократичного суспільства та захисту прав людини.

Ян

Які п'ять основних принципів складають основу верховенства права для здійснення правосуддя?

Показати чернетки

П'ять основних принципів верховенства права для здійснення правосуддя:

1. **Законність:** Усі дії влади мають ґрунтуватися на законі, і ніхто не може бути звільнений від його дії. Це означає, що:

- Закони мають бути чітко сформульовані, доступними та зрозумілими для всіх.
- Закони мають прийматися демократично легітимними органами влади.
- Закони мають застосовуватися справедливо та неупереджено до всіх.

2. **Юридична визначеність:** Люди мають мати можливість передбачити правові наслідки своїх дій. Це означає, що:

- Закони мають бути стабільними та не піддаватися частій зміні.
- Закони мають чітко визначати права та обов'язки людей.
- Суди мають бути незалежними та неупередженими у своїх рішеннях.

3. Заборона свавілля: Жодна людина не може бути піддана свавіллю з боку влади. Це означає, що:

- Ніхто не може бути затриманий, арештований або засуджений без належних правових підстав.
- Усі люди мають право на справедливий судовий розгляд.
- Ніхто не може бути підданий катуванню чи жорстокому поводженню.

4. Доступ до правосуддя: Усі люди мають мати рівний доступ до правосуддя. Це означає, що:

- Ніхто не може бути позбавлений права на справедливий судовий розгляд.
- Юридична допомога має бути доступною для людей, які не можуть собі її дозволити.
- Судові процеси мають бути відкритими та прозорими.

5. Рівність перед законом: Усі люди мають бути рівні перед законом. Це означає, що:

- Ніхто не може зазнавати дискримінації на основі раси, статі, релігії, національності чи будь-якої іншої ознаки.
- Усі люди мають бути рівні перед судом.
- Закони мають застосовуватися до всіх однаково, незалежно від їхнього статусу чи посади.

 Ви

Які п'ять основних принципів складають основу верховенства права для здійснення правосуддя?

 Copilot

Основу верховенства права для здійснення правосуддя складають такі п'ять основних принципів:

1. **Незалежність суддів і підкорення їх тільки закону:** Судді повинні бути незалежними від будь-якого зовнішнього впливу і керуватися лише законом.
2. **Законність:** Всі рішення суду повинні бути прийняті на основі чинного законодавства.
3. **Рівність всіх учасників судового процесу перед законом і судом:** Кожна сторона в судовому процесі має однакові права і обов'язки.
4. **Забезпечення доведеності вини:** Необхідно довести вину особи перед тим, як її можна буде визнати винною.
5. **Змагальність сторін та свобода у наданні ними суду своїх доказів і у доведеності перед судом їх переконливості:** Сторони мають право представляти свої докази та аргументи, і суд повинен забезпечити можливість для цього ¹.

Ці принципи є фундаментом для справедливого та ефективного здійснення правосуддя, гарантуючи, що всі судові рішення будуть відповідати вимогам закону та справедливості.

- 1 meگو.info
- 2 ccu.gov.ua
- 3 bing.com
- 4 e-pidruchniki.com
- 5 pidru4niki.com
- 6 pidru4niki.com
- 7 bing.com

Постанова Верховного Суду від 10 січня 2024 року у справі № 400/3128/23

Загальноприйнято вважати, що обмеження доступу особи до суду певним строком може мати суттєві недоліки, які впливають на здійснення правосуддя та можливість захисту порушених прав такої особи.

До основних недоліків можна віднести те, що у багатьох випадках особа не може передбачити всі можливі обставини, які вплинуть на її права у майбутньому, і призведуть до настання негативних наслідків у вигляді порушення її прав.

Вказане може призвести до необхідності звернення особи до суду тоді, коли її права вже порушено внаслідок дій чи бездіяльності суб`єкта владних повноважень, наслідків протиправності яких особа не могла передбачити, а не напередодні можливого порушення.

Обмеження строком, за таких обставин, може бути особливо неприйнятним для тих, хто з різних причин не може вчасно виявити порушення своїх прав, що може призвести до дискримінації у сфері доступу до правосуддя. У цілому обмеження строком доступу до суду має бути винятком, але одночасно узгоджуватися з принципом правової визначеності (*res judicata*) і принципом справедливості, як складової верховенства права.

Постанова Верховного Суду від 10 січня 2024 року у справі № 240/4894/23

Загальноприйнято вважати, що принцип тлумачення закону на користь особи є однією з основних засад судочинства, яка вказує, що суди повинні намагатися тлумачити закон та його норми в такий спосіб, щоб максимально захистити права та інтереси особи;

цей принцип також часто відомий як "in dubio pro persona" або "in dubio pro homine" (латинською мовою) означає "у вагомих сумнівах - на користь людини";

принцип тлумачення закону на користь особи не передбачає ігнорування закону, але вказує на те, що в спірних ситуаціях суди повинні намагатися вибрати інтерпретацію закону, яка максимально захищає права та інтереси саме особи.

Ухвала Верховного Суду від 23 січня 2024 року у справі № 380/12348/22

Принцип повного відшкодування витрат на професійну правничу допомогу стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, ґрунтується на загальних принципах справедливості та компенсації в правовій системі, що є особливо важливим у публічно-правових спорах, де відповідачам, як правило, виступає держава в особі уповноважених нею суб`єктів владних повноважень.

Зазначений принцип допомагає взаємно збалансувати тягар витрат і забезпечити ефективний доступ до правосуддя, оскільки це дає можливість: 1) стимулювати справедливі судові процеси: якщо сторона, на користь якої ухвалено судове рішення, може очікувати відшкодування витрат на адвоката, це стимулює її використовувати правові засоби та користуватися послугами адвокатів для ефективного представлення своїх інтересів у суді, що сприяє справедливому та рівноправному судовому процесу; 2) захистити право на доступ до правосуддя: гарантування відшкодування витрат на професійну правничу допомогу забезпечує можливість захисту особою своїх прав у суді, незалежно від її фінансового стану, що сприяє реалізації принципу рівності перед законом; 3) збалансувати інтереси сторін: відшкодування витрат на професійну правничу допомогу сприяє встановленню балансу інтересів сторін та дає змогу стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, компенсувати витрати, що виникли внаслідок необхідності захищати свої права в суді; 4) забезпечити судову ефективність: якщо сторона, на користь якої ухвалено судове рішення, може очікувати відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, це сприяє ефективності судового процесу та робить його більш доступним та прозорим.

Постанова Верховного Суду від 13 лютого 2024 року у справі № 140/9165/23

Питання поновлення пропущених процесуальних строків вирішується судом в кожному конкретному випадку з урахуванням доводів, наведених у заяві про поновлення такого строку. Найпоширенішими підставами, за яких може бути поновлений пропущений строк звернення до суду, є, зокрема, форс-мажорні обставини або такі, що перебували поза контролем особи (аварії, катастрофи, природні явища) та інші об'єктивні причини, що не залежали від її волі (тяжка хвороба, неправомірні дії інших осіб тощо). Водночас, у випадку, коли позивачем не наведено обґрунтованих аргументів та переконливих доказів, які могли б свідчити про об'єктивну неможливість вчинення ним всіх необхідних і можливих дій щодо реалізації процесуальних прав у передбачені процесуальним законом строки, застосування судами передбачених законом наслідків пропущення строків звернення до суду, не є порушенням права особи на доступ до суду.

Такий підхід відповідає принципу правової визначеності (*res judicata*) як складової верховенства права, а також законності (заборони незастосування норми закону, яка відповідає критерію якості, передбачуваності та легітимної мети).

Ухвала Верховного Суду від 07 травня 2024 року у справі №160/5259/20

Встановлення судового контролю за виконанням судового рішення, зокрема у формі зобов'язання боржника подати до суду відповідний звіт сприяє:

1. забезпеченню реалізації принципу виконуваності судового рішення (загальновідомо, що «рішення суду не має значення, якщо воно не виконується»),
2. запобігає можливному зловживанню з боку боржника (наприклад, у формі уникнення оперативного та повного виконання рішення),
3. гарантує дотримання законності (як у вимогах стягувача, так і у діях боржника),
4. підвищує довіру громадян до суду та держави в цілому.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Берназюк Ян. Електронний суд та деякі (не)від'ємні атрибути судочинства: мантия, нарадча кімната тощо
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/2_%20presentation_bernaziuk_it_mantle.pdf
2. Берназюк Ян. Штучний інтелект як основа цифрового судочинства: помічник чи майбутній конкурент судді?
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/artificial_intelligence_bernaziuk.pdf

Верховний
Суд

Дякую за увагу!